

ELU AIANDUS- JA SUVILA- KOOPERATIIVIDES

ERMi küsimusleht nr 251

Küsimustik käsitleb Eestis Nõukogude ajal rajatud aiandus- ja suvilakooperatiive ning sealset argielu. Suvilast sai 1960. aastate keskpaigast massiline nähtus. Paljudel inimestel oli omaette suvekodu, kuid valdavalt rajati suvilaid aiandus- ja suvilakooperatiivides. Nõukogude aja lõpuks oli Eestis veidi üle 1300 aiandus- ja suvilakooperatiivi kokku 52 000 krundiga.

Kooperatiivide rajamisega vallandunud suvilabuum oli isehitamise kõrghetk. Vaatamata kehtestatud reeglitele ja tüüpprojektidele oli suvila siiski omaloominguliste kohanduste tulemus. Märkige kindlasti ära oma suvila projekti nimi ja autor, kui teate seda. Aga samavõrd või rohkemgi pakuvad meile huvi teie või teie vanemate valikud ning töö suvila juures, sest neid andmeid arhiividest ei leia.

Meid huvitab, kuidas elasid inimesed riigi etteantud raamides, kuidas järgisid või eirasid sätestatud norme, kuidas neis tingimustes loodi oma privaatne maailm. Aiandus- ja suvilakooperatiivides põimusid kollektiivne ja isiklik. Küsimustiku esimene poolt keskendub pigem kollektiivsele – ühisele tegutsemisele, teine pool on pühendatud rohkem isiklikule suvilakogemusele – oma suvila rajamisele ja elule suvilas.

Eri tüüpi kooperatiividele kehtisid erinevad normid, mistõttu erines mõneti nii nende keskkond kui sealne elukorraldus. Näiteks ei tohtinud suvilakooperatiivides olla peenraid ega iluaedu, aianduskooperatiivides oli aiapidamine seevastu kohustuslik. Me ei eristanud küsimustikus aiandus- ja suvilakooperatiive ning sõna „suvila“ kasutame suvilate ja aiamajade üldmõistena.

Küsimustik on mõeldud suunavana, te ei pea vastama kõigile küsimustele ning võite kirjutada ka sellest, mis tundub oluline, kuid mille kohta otseselt ei küsitud. Võite keskenduda sellele, mida peate oluliseks ja mille kohta oskate kirjutada. Võite kirjutada nii täiskasvanu kui lapse vaatenurgast olenevalt sellest, milline oli teie kokkupuude nõukogudeaegse suvilaeluga. Palun märkige kindlasti ära, kas tegemist on teie isiklike või kellegi teise kogemustega.

Oleme tänulikud igasuguse lisamaterjali eest (fotod, projektid, dokumendid, kroonikad, päevikud). Kui teil ei ole võimalik küsimustikule vastata, aga leidub huvitavaid materjale suvilaelu kohta, võite saata ka ainult need. Teie loal teeme materjalidest koopia ja soovi korral tagastame originaalid. Kui eelistate oma mälestusi suuliselt jagada, võtke meiega ühendust.

Küsimustik on osa Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Rahva Muuseumi uurimisprojektist „Linlane maal. Suvila ruumikultuuriline analüüs“ (KUM-TA64, 2025–2026), mida rahastab kultuuriministeerium Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammist 2023–2026. Ühtlasi aitavad teie tööd kaasa Eesti Vabaõhumuuseumi uue eksponaadi – nõukogudeaegse suvila valmimisele.

Head kirjutamist!

Anu Järs, Anu Kannike

Kooperatiiv – saamislugu ja toimimine

- ◆ Kas kuulusite aiandus- või suvilakooperatiivi? Mis asutuse või ettevõtte juurde see loodi, kas liikmeid oli ka mujalt? Kelle algatusel see loodi? Millal kooperatiiv moodustati, mis oli selle nimi ja kus see asus? Kas teie või teie pereliige kuulus kooperatiivi algusest peale või liitusite hiljem? Miks liitusite, miks soovisite suvilat?
- ◆ Kuidas toimus kooperatiivi maa-ala planeerimine ja ettevalmistus? Kellelt telliti projekt(id)? Kuidas rajati infrastruktuur (teed, veevarustus, elekter)? Kuidas jagati krundid? Millised ühisalad, -hooned või -rajatised, näiteks saunad ja tiigid, kavandati ja kuidas?
- ◆ Kas ja millist toetust saite asutuselt või ettevõttelt, mille baasil kooperatiiv moodustati? Kas toetati kooperatiivi või selle üksikuid liikmeid? Kas saite abi mõnelt lähikonna majandilt?
- ◆ Kuidas kooperatiivi juhiti? Kui sageli toimusid kooperatiivi üldkoosolekud ja juhatuse koosolekud? Milliseid küsimusi arutati, milliseid probleeme lahendati ühiselt? Kuidas vahetati infot? Kas kooperatiiv korraldas loenguid, õppekursioone?
- ◆ Kas kooperatiivis kujunesid välja traditsioonid, näiteks jaanipäeva tähistamine? Kuidas ühisalasid ja -hooneid kasutati?
- ◆ Kas ja kuidas kontrolliti kooperatiivi ja selle liikmete tegevust (ehitusjärelvalve vm)?

Suvila

- ◆ Kuidas valiti suvila projekt või projekteerija? Mis projekti kasutasite, kes on arhitekt?
- ◆ Kirjeldage ehitusprotsessi. Millal alustasite ehitusega ja kui kaua võttis see aega?
- ◆ Kuidas hangiti ehitusmaterjali, transporti ja muud vajalikku? Kas ehtasite ise või kasutasite sõprade, tuttavate, kutseliste ehitajate tööjõudu?
- ◆ Kui täpselt järgisite projekti? Milliseid muudatusi tegite projektis ehitamise ajal ja miks? Millest tulenesid muudatused? Kas ja kuidas hiilisite teie või teie kooperatiivikaaslased ehitusel normidest mööda?
- ◆ Kirjeldage oma suvilat, võimalusel joonistage ruumiplaan koos sisustusega. Millised ruumid seal olid, kuidas neid kasutati? Kuidas kujundasite suvila siseruume? Kust saite selleks ideid või eeskuju? Kuidas on ruumikasutus või sisekujundus aja jooksul muutunud? Kui sageli olete suvilas remonti teinud ja miks? Mida olete suvila sisustamisel ise teinud, mida ostnud, toonud linnakodust või mujalt?
- ◆ Millised olid suvilas nii enda, nõude kui riiete pesemisvõimalused? Kust sai joogivett, kust tarbevett? Milline oli suvilas tualett? Kus see asus? Kuidas seda hooldati?
- ◆ Kas suvilas oli elekter? Kas suvilas oli külm ruum või külmkapp toidu hoiustamiseks? Kuidas ja kui tihti köeti suvilat?
- ◆ Kas ja kuidas olete hiljem suvilat ümber ehitanud?

Õueala, haljastus ja aiamaa

- ◆ Millised muud rajatised olid krundil (kuur, garaaž, kasvuhoone, bassein, käimla, saun, lõkkeplats, suitsuahi, kaev)? Võimalusel joonista ja kirjelda õueala koos rajatistega.
- ◆ Kas ja kuidas oli krunt piiratud (tarad, hekid vm)? Kui oli, siis millisel põhjusel krunti piirasite?
- ◆ Kuidas toimus suvila krundi planeerimine? Kas kasutasite professionaali abi ja kui, siis kelle?
- ◆ Milliseid puid või põõsaid kasutati suvila haljastuses? Milliseid marja- ja viljapuid istutati? Kust neid saadi? Milliseid lilli kasvatati? Mida kasvatati aiamaal, mida kasvuhoones? Mis põhjusel te erinevaid taimi kasvasite? Kust saadi seemneid ja taimi? Millest lähtusite taimede valikul? Kust saite teadmisi aianduse kohta? Kust saite tööriistu ja aiatarbeid?
- ◆ Kuidas kasutasite saaki? Kui oluline oli aiamaal kasvatatu osa teie pere toidulaua? Mida sellest (talveks) valmistasite? Kas aiasaadusi ka müüdi? Kus ja kellele?
- ◆ Kas ja kuidas olete aja jooksul suvila maakasutust muutnud?

Suvilaelu

- ◆ Kirjeldage elu suvilas. Kes ja kuidas kasutas suvilat? Kui tihti käisite suvilas ja kaua viibisite seal järjest? Millal algas ja lõppes hooaeg? Kuidas liikusite kodu ja suvila vahel? Kas suvilas käis post (ajalehed)? Kuidas sidet peeti?
- ◆ Kirjeldage, milliseid töid suvilas tegite. Kui palju aega kulus mingitele töödele, milline oli tööjaotus pereliikmete vahel? Kirjeldage, kuidas suvilas puhkasite. Millised puhkamisvõimalused (ruumid, päevitustoolid, mänguvahendid jne) olid suvilas ja ümbruskonnas? Kas suvilas oli raadio või telekas? Kui suure osa ajast viibiti siseruumides, kui palju väljas?
- ◆ Kas ja kui tihedalt suhtlesite suvilas naabritega? Kas tuli ette naabrite abistamist, kooperatiivi liikmete talguid vms? Kas ja kui palju suhtlesite suvilanaabritega väljaspool suvitushooaega? Kas suvilarajoonis tekkis ka omavahelisi pingeid või konflikte, milliseid?
- ◆ Kas ja kui palju käis suvilas külas sõpru ja tuttavaid? Millised võimalused olid suvilas külaliste vastuvõtuks (puhkeala, söögikoht, magamiskohad vms)? Mida koos külalistega suvilas tehti?
- ◆ Kust saite suvilas viibides toiduaineid? Kas ja kui pikaks ajaks varusite suvilasse tulles toitu?
- ◆ Kas kooperatiivi(de) piirkonnas pakuti ka mingeid hooajalisi teenuseid, nagu ETKVLi ajutised müügipunktid, suvekino või muud?
- ◆ Kas ja kuidas käitlesite prügi?
- ◆ Kuidas sätiti suvila talveks valmis? Kas käisite suvilas ka talvel? Mida tehti talvel suvilas?
- ◆ Kas ja milliseid muudatusi on suvekodu kasutamisel aja jooksul tekkinud?
- ◆ Kas ja mis põhjusel olete suvilast loobunud (müünud, kinkinud vms)? Kui jah, siis kuidas on teie suvitamisharjumused sellega seoses muutunud?

TÄNAME KAASTÖÖ EEST!

Vastaja andmed:

Nimi (võite jääda ka anonüümseks, aga märkige sel juhul oma sugu)

Sünniaeg ja -koht

Haridus, eriala

Elukoht

E-post või telefon

Lisainfo:

Anu Järs

anu.jars@erm.ee

736 3008

Anu Kannike

anu.kannike@erm.ee

5809 0352

Kaastöö saata aadressil:

Tiina Tael

tiina.tael@erm.ee

EESTI RAHVA
MUUSEUM

Muuseumi tee 2,
60532 Tartu, Eesti